

Zpráva veřejného ochránce práv o činnosti za 3. čtvrtletí roku 2023

Podle § 24 odst. 1 písm. a) zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, informuji Poslaneckou sněmovnu Parlamentu České republiky o své činnosti.

A. Činnost ochránce v číslech	3
B. Veřejná správa	6
B.1 Ochránce a připomínkové řízení k návrhům právních předpisů	6
B.2 Jaké jsou podmínky pro zastavení výplaty důchodu? (sp. zn. 3649/2023/VOP)..	13
B.3 Odebrání dítěte z péče rodičů musí předcházet vyhodnocení jiných možností (sp. zn. 14108/2022/VOP)	14
B.4 Doručování do datových schránek podnikajících fyzických osob nesouvisejících s podnikáním (sp. zn. 3848/2023/VOP).....	15
B.5 Svěření dětí do péče otci pro týrání matkou (sp. zn. 14431/2022/VOP)	15
B.6 Obtěžování hlukem ze střelnice (sp. zn. 5346/2021/VOP).....	16
B.7 Konference, kulaté stoly a školení.....	17
C. Dohled nad omezováním osobní svobody a sledování vyhoštění.....	18
C.1 Systematické návštěvy a sledování vyhoštění.....	18
C.2 Zásadní pracovní setkání	18
C.3 Konference, kulaté stoly a školení.....	19
C.4 Výzkum	19
C.5 Mezinárodní vztahy	19
D. Ochrana před diskriminací.....	20
D.1 Vyjádření ve věci S. proti České republice (sp. zn. 10/2023/SZD).....	20
D.2 Podpora publikace soudního rozhodnutí v transgender otázce	20
D.3 Zásadní pracovní setkání	21
D.4 Osvěta.....	21
D.5 Konference, kulaté stoly a školení.....	21
D.6 Mezinárodní spolupráce.....	21
E. Sledování práv lidí se zdravotním postižením	22
E.1 Probíhající výzkumy a doporučení ke zlepšení situace lidí s postižením.....	22
E.2 Mezinárodní spolupráce	22
E.3 Spolupráce s neziskovými organizacemi a lidmi s postižením.....	22
E.4 Spolupráce s ústředními orgány	23
E.5 Konference, kulaté stoly a školení.....	24
E.6 Návštěvy zařízení	24

A. Činnost ochránce v číslech

Ve 3. čtvrtletí 2023 ochránce obdržel celkem **1705** podnětů. Podíl podnětů v působnosti (**71,6 %**) je pod průměrem roku 2022 (80,55 %). Nejvíce podnětů se tradičně týkalo sociálního zabezpečení (327), staveb a regionálního rozvoje (117), ochrany dětí, mládeže a rodiny (111).

V **85** podnětech lidé namítli nerovné zacházení, z toho v **60** případech z důvodů zakázaných antidiskriminačním zákonem. V **11** případech ochránce poskytl informace a analýzy týkající se diskriminace mezinárodním subjektům či vnitrostátním orgánům.

Ochránce navštívil **7 zařízení** (včetně výchovného ústavu, domova se zvláštním režimem, či domova pro osoby se zdravotním postižením). Ochránce dále sledoval **jedno vyhoštění** cizince a prostudovali **1351** rozhodnutí o vyhoštění.

Počty podnětů ilustruje následující obrázek:

PODNĚTY

71,6 % ✓
podnětů patřilo do
působnosti ochránce,
a mohl se jimi tedy zabývat

 1705

podnětů doručených
v III. čtvrtletí 2023

sociální
zabezpečení | 327

ochrana dětí, mládeže
a rodiny | 111

věci cizinců | 68

stavby a regionální
rozvoj | 117

armáda, policie a
vězeňství | 101

státní správa
soudnictví | 58

85 podnětů s námitkou
nerovného zacházení

diskriminace ve smyslu
antidiskriminačního zákona
se týkalo **60** podnětů

ČINNOST

1351

prostudovaných
rozhodnutí o vyhoštění

ochránce natočil 2
podcasty

10 vyřízených žádostí
o informace

ochránce provedl 7
systematických návštěv

ochránce uspořádal 10
vzdělávacích akcí

například

kulatý stůl
Vznik národní
lidskoprávní instituce
v ČR: aktuální otázky

konference
Současná a budoucí
regulace pachových látek
v ovzduší

seminář
Milostivé léto III v praxi
Finanční správy, ČSSZ a
obecních a krajských úřadů

školení
Péče o klienty s demencí
v domovech pro seniory
a domovech se zvláštním
režimem

B. Veřejná správa

Již od roku 2001 ochránce chrání osoby před nezákonným či jinak nesprávným jednáním nebo nečinností správních úřadů. Má právo nahlížet do spisů, žádat úřady o vysvětlení a může vést místní šetření. Zjistí-li pochybení úřadu, doporučuje opatření k nápravě, rozhodnutí úřadu nemůže zrušit ani nahradit.

B.1 Ochránce a připomínkové řízení k návrhům právních předpisů

Ochránce se jako připomínkové místo pro meziresortní připomínkové řízení aktivně zapojuje do připomínkování právních předpisů i nelegislativních materiálů, které předkládají jednotlivá ministerstva či vláda a spadají do jeho působnosti. Ve třetím čtvrtletí tohoto roku ochránce vstoupil prostřednictvím uplatněných připomínek do 8 řízení o návrzích právních předpisů. V připomínkách pak celkově vznesl 46 dílčích připomínek. Ve stejném období roku 2022 ochránce vstoupil prostřednictvím uplatněných připomínek do 7 řízení o návrzích právních předpisů a vznesl celkem 17 dílčích připomínek. Tuto činnost ochránce ilustruje následující obrázek:

Ombudsman připomínkoval 8
právních předpisů za III. čtvrtletí 2023.

V rámci toho uplatnil 46 dílčích
připomínek – argumentů.

Nejvíce dílčích připomínek měl k návrhu
vyhlášky o požadavcích na výstavbu,
celkem 26 připomínek a
k návrhu zákona, kterým se mění zákon
o Veřejném ochránci práv – 8 připomínek.

Dále připomínkoval

návrh zákona, kterým se mění zákon
o některých opatřeních v souvislosti
s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny,

návrh zákona, kterým se mění zákon
o státní službě,

návrh zákona o řízení ve věcech soudců,
státních zástupců a soudních exekutorů,

návrh vyhlášky o rozúčtování nákladů na
vytápění a společnou přípravu teplé vody
pro dům,

návrh zákona, kterým se mění zákon
o soudech a soudcích,

doporučení Rady vlády pro rovnost žen a mužů
ke 40. výročí přijetí Mezinárodního kodexu
marketingu náhrad mateřského mléka.

1. Návrh novely zákona o Veřejném ochránci práv¹

Ochránce připomínkoval návrh novely zákona o veřejném ochránci práv. Návrh si klade za cíl zřídit národní lidskoprávní instituci a institut ochránce práv dětí (dětského ombudsmana). V případě agendy národní lidskoprávní instituce navrhuje rozšířit mandát veřejného ochránce práv. V případě ochránce práv dětí se navrhuje zřízení specializované nezávislé instituce, která by ochranu a prosazování práv dítěte měla na starosti. Činnost veřejného ochránce práv a ochránce práv dětí by po odborné, organizační a technické stránce zabezpečovala společná kancelář (Kancelář veřejného ochránce práv a práv dětí).

Ochránce předkládanému návrhu vyslovil svoji podporu. Zřízení instituce dětského ombudsmana i národní lidskoprávní instituce považuje za velmi potřebné. Nejde (jenom) o naplnění mezinárodních závazků České republiky. Obě instituce by vhodně posílily vnitrostátní mechanismy k ochraně základních práv a svobod. Zkušenosti ze zahraničí ukazují, že se jedná o vhodný doplněk tradičních vnitrostátních ochranných mechanismů (soudy, úřady), který dokáže (alespoň částečně) kompenzovat jejich nedostatky. Obě instituce přispívají k prosazování kultury lidských práv do činnosti ostatních státních institucí a prostřednictvím osvěty pak i mezi širokou veřejnost.

Přes vyslovenou podporu uplatnil ochránce k návrhu rovněž několik kritických (zásadních) připomínek. Ochránce především varoval před zřizováním obou institucí pouze „pro forma“. Zejména bez odpovídajícího personálního a finančního zajištění jejich činnosti. Jako nerealistickou odmítl představu, že by výkon nových činností mohla Kancelář zajistit reorganizací stávajících zdrojů. Bez adekvátního personálního posílení by nebylo možné nové agendy naplňovat v předpokládaném rozsahu. Mohlo by docházet i k prodloužení lhůt pro vyřízení individuálních stížností (dospělých i dětí).

Ochránce se rovněž kriticky vyslovil k návrhu na úpravu vztahu ochránce a jeho zástupce. Za velmi problematické považuje navrhované podmínky pro pověření zástupce výkonem části jeho působnosti. Podle názoru ochránce by došlo k výrazné proměně vzájemného vztahu mezi ochráncem a jeho zástupcem, přenastavení celé instituce a ohrožení nezávislého výkonu funkce ochránce. Kromě toho ochránce rovněž upozornil na některé nepraktické aspekty návrhu.

Jako v lepším případě nepraktické, v horším případě až potencionálně ohrožující chod celé Kanceláře, označil ochránce navrhované rozdělení rolí obou ochránců a jejich zástupce při řízení Kanceláře. Podle návrhu by statut Kanceláře vydával veřejný ochránce práv se souhlasem svého zástupce a ochránce práv dětí. Pro platné přijetí nového statutu by nepostačovalo jeho schválení většinou, ale přijetí by muselo být jednomyslné (se souhlasem zástupce a ochránce práv dětí). Ochránce má za to, že navrhovaná úprava by mohla vést až k zablokování celého procesu a paralýze celé Kanceláře. Nadto se navrhuje, aby se stávající statut Kanceláře nejpozději po uplynutí šesti měsíců od účinnosti navrhovaného zákona zrušil. Co se má stát v případě, že k přijetí nového statutu do té doby nedojde (např. jeden ze tří představitelů nebude z nějakého důvodu s návrhem statutu souhlasit), návrh neřeší.

¹ Celý text připomínek je dostupný v Evidenci stanovisek ombudsmana, viz <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/12270>.

Ochránce je toho názoru, že by právní úprava měla stanovit racionální pravidla vzájemné spolupráce představitelů. Měla by předcházet potenciální „rozhodovací paralýze“ v otázkách souvisejících s řízením Kanceláře. Ochránce s navrhovaným kolektivním jednomyslným řízením Kanceláře nesouhlasí. Obává se nefunkčnosti takového řešení.

2. Návrh vyhlášky o rozúčtování nákladů na vytápění a společnou přípravu teplé vody pro dům²

Ochránce vytkl Ministerstvu pro místní rozvoj, že v návrhu novely argumentuje údaji, které nelze ověřit a odkazuje na odbornou studii, která není veřejně dostupná. Také ho upozornil na rozpor navrženého textu vyhlášky s důvodovou zprávou.

Ministerstvo na základě připomínek ochránce přepracovalo důvodovou zprávu a také do ní vložilo odkaz na studii.³

3. Návrh vyhlášky o požadavcích na výstavbu⁴

Ochránce uplatnil řadu zásadních připomínek k problematice tzv. bezbariérové přístupnosti staveb. Především Ministerstvo pro místní rozvoj upozornil na to, že lidé s postižením mají právo podílet se na vytváření nové právní úpravy ještě předtím, než se zahájí připomínkové řízení.⁵ Z tohoto důvodu ochránce apeloval, aby ministerstvo lidi s postižením aktivně zapojilo do přípravy nové technické (ČSN) normy a průběžně ho o tom informovalo. Další výhrady měl ochránce k neúplnému výčtu staveb, jejichž vstup by měl být opatřen tzv. hlasovým majáčkem. Navrhl proto ministerstvu, aby do něj zahrnulo i další instituce, které navštěvují lidé se zrakovým postižením (např. soudy, banky, zdravotní pojišťovny nebo školy). Ochránce se ve svých připomínkách vyjádřil i k ostatním částem vyhlášky. Nesouhlasil například se zásadním zmírněním požadavků na proslunění staveb či (ne)zastínění sousedních staveb. Také doporučil, aby se nově povinně zřizovaly výtahy v bytových domech se čtyřmi a více nadzemními podlažími. Ochránce do připomínek zapracoval i poznatky, které se vztahují k působnosti v rámci dohledu nad omezováním osobní svobody, a to v otázce požadavcích na výstavbu pro účely Vězeňské služby. Připomínky se týkaly sociálního zařízení ve věznicích a podlahové plochy připadající na jednu vězněnou osobu.

² Celý text připomínek je dostupný v Evidenci stanovisek ombudsmana, viz <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/12058>.

³ Studie je zpřístupněná pod tímto odkazem: https://mmr.gov.cz/getmedia/8c3b5927-f2db-4d95-91b3-94ddb0d9ff3d/230616-MMR-souhrnna_zprava_rev-230731.pdf.aspx?ext=.pdf.

⁴ Celý text připomínek je dostupný v Evidenci stanovisek ochránce (<https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/12098>).

⁵ Článek 4 odst. 3 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, vyhlášené pod č. 10/2010 Sb. m. s.

4. Návrh zákona o soudech a soudcích⁶

Ochránce upozornil Ministerstvo spravedlnosti na dlouhodobé systémové nedostatky právní úpravy laických přísedících u soudu⁷, které zůstanou i po navrhovaném omezení případů, kdy se budou podílet na soudním rozhodování:

- Není upraven postup, pokud si zastupitelstvo nevyžádá ke kandidátům na funkci přísedících vyjádření předsedy soudu (jak stanovuje § 64 zákona o soudech a soudcích).
- Absence právní úpravy i metodického vedení k otázce, jak by měly být zjišťovány informace o kandidátovi na přísedícího.
- Neurčitost požadavku na zkušenosti a morální vlastnosti kandidátů.
- Není upravena kárná odpovědnost přísedících.
- Není upravena neslučitelnost funkcí a neslučitelnost s některými povoláními. Hrozí tak riziko střetu zájmů, prolínání složek státní moci, přenosu informací a porušení základní zásady nezávislosti.
- Ač v minulosti již ministerstvo navrhlo řešení některých problémů (zejména zavedením aktivní legitimace ministra spravedlnosti a předsedy soudu k podání žaloby proti usnesení zastupitelstva podle soudního řádu správního), ke změně zákona nikdy nedošlo. Ochránce proto v připomínkovém řízení ministerstvu navrhl minimálně zavést aktivní legitimaci ministra spravedlnosti a předsedy soudu k podání žaloby proti usnesení zastupitelstva o volbě přísedících a rozhodnutí o jejich odvolání podle soudního řádu správního. Upozornil však na potřebu řešit i další nedostatky právní úpravy institutu přísedících.

5. Návrh zákona o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů⁸

Ochránce připomínkoval změny v kárném řízení. Ocenil, že kárné soudnictví má být do budoucna opět dvojinstanční. Chystané složení kárných senátů ale označil za matoucí a nesystémové s tím, že může ohrozit důvěru veřejnosti v soudní systém.

V kárných řízeních bude rozhodovat Vrchní soud v Olomouci a Vrchní soud v Praze. Proti jejich rozhodnutí bude možné podat odvolání k Nejvyššímu soudu či Nejvyššímu správnímu soudu. Složení kárných senátů vrchních soudů ochránce považuje za problematické, protože v nich mají zasedat také soudci Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu.

⁶ Připomínky jsou dostupné zde: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/12036>.

⁷ Upozorňoval na ně ministerstvo on či jeho předchůdci již dlouhodobě. Viz šetření veřejného ochránce práv, sp. zn. 695/2011/VOP. Zpráva ze dne 23. dubna 2012 je dostupná zde <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/1106>. Závěrečné stanovisko ze dne 21. září 2012 je dostupné zde: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/1108?order=1>. Doporučení ke změně právního předpisu ze dne 3. února 2015, sp. zn. 30/2014/SZD/JHO je dostupné zde: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/11970>

⁸ Připomínky jsou dostupné zde: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/12034>.

Ochránce nesouhlasí ani s tím, že o odvolání mají rozhodovat oba vrcholné soudy. Novela se snaží na první pohled rozdělit jejich kompetence⁹ včetně toho, aby soudci nerozhodovali o kolezích ze stejného soudu. Je to však pouhé zdání, neboť novela počítá s tím, že **oba odvolací soudcovské senáty budou personálně totožné**. To, že personálně naprosto totožný senát bude jednou rozhodovat pod hlavičkou Nejvyššího soudu a jindy pod hlavičkou Nejvyššího správního soudu se tedy zdá být nejen zcela zbytečné, ale dokonce matoucí. Takovéto uspořádání ani neplní účel, který byl původně předvídan, tedy že rozhodující soudci nebudou podezírání z podjatosti.

Předseda Nejvyššího soudu v připomínkovém řízení navrhoval, aby bylo zrušeno oprávnění ochránce podat kárnou žalobu na předsedu a místopředsedu soudu. Ochránce zdůraznil, že v minulosti se svým kárným oprávněním nakládal vždy obezřetně a tento postup vyhradil pro případy, v nichž veškeré předchozí kroky zůstaly bez odezvy. Svě postavení kárného žalobce považuje za důležité, neboť dokresluje výjimečnou roli ochránce v systému orgánů veřejné moci. Jako osoba stojící vně justice může některé problémy zhodnotit s odstupem a nezaújatě. Oprávnění ochránce podávat kárné návrhy tak představuje další pojistku před možnými excesy, která ač bude aktivována jen velmi zřídka, přesto může pomáhat vytvářet zdravé justiční prostředí.

6. Doporučení Rady vlády pro rovnost žen a mužů k 40. výročí přijetí Mezinárodního kodexu marketingu náhrad mateřského mléka¹⁰

Ochránce podpořil v připomínkovém řízení Doporučení Rady vlády pro rovnost žen a mužů k 40. výročí přijetí Mezinárodního kodexu marketingu náhrad mateřského mléka (dále jen „Doporučení“), které se týká regulace marketingu komerční dětské výživy, dudlíků a lahvi. Doporučení ochránce považuje za důležité, mj. proto, že směřuje k lepšímu naplňování Úmluvy OSN o právech dítěte v České republice, ochraně práv dětí, jejich rodin a také k ochraně veřejného zdraví. Vazba, která je navázána mezi matkou a dítětem útlého věku a upevňována mimo jiné právě kojením, je takřka nenahraditelná a je nezbytné ji náležitě chránit a podporovat. Kojení je pro dítě v útlém věku důležité nejenom z důvodu jeho výživy, ale má řadu dalších benefitů i pro matku a vztah mezi ní a dítětem. Předložené Doporučení ochránce vítá také proto, že směřuje k eliminaci tzv. „šmejdských“ praktik a nastavení adekvátního tržního a spotřebitelského prostředí, které bude respektovat specifika náhrad mateřského mléka.

K Doporučení ochránce uplatnil pouze formální připomínku, a to k termínu plnění bodu č. III navrhovaného usnesení vlády ČR. Z důvodu voleb do Evropského parlamentu v červnu 2024 ochránce navrhl posunout termín plnění tohoto bodu až na 31. prosince 2024 tak, aby mohl být komunikován s novou politickou reprezentací EU a byl této komunikaci poskytnut

⁹ Nejvyšší soud má rozhodovat o odvolání podaném v řízení ve věcech soudců rozhodujících v trestním a civilním soudnictví a ve věcech soudců Nejvyššího správního soudu, zatímco Nejvyšší správní soud by měl rozhodovat ve věcech soudců rozhodujících ve správním soudnictví, ve věcech soudců Nejvyššího soudu a ve věcech státních zástupců a exekutorů (§ 5a odst. 1).

¹⁰ Připomínky jsou dostupné zde: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/12262>.

dostatečný časový prostor. Připomínka ochránce byla akceptována a termín byl upraven v souladu s ní.

7. Návrh zákona o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny¹¹

Ochránce v rámci poslední, šesté, novelizace tzv. Lex Ukrajina uplatnil připomínky.

Podle Lex Ukrajina nemohou pracovníci ministerstva vnitra přijmout žádost o dočasnou ochranu, pokud už ji člověk z Ukrajiny získal (nebo i jen požádal) v jiném členském státě Evropské unie. V případě změny země ochrany jsou tedy žádosti nepřijatelné, a s tím ochránce nesouhlasí.

Česká republika jako členský stát EU má povinnost zajistit práva podle směrnice o dočasné ochraně po celou dobu, po kterou osoba spadá do působnosti směrnice o dočasné ochraně. Není důležité, zda osoba byla dříve registrována v jiném členském státě, či nikoli.

Nikdo totiž nemůže donutit držitele dočasné ochrany vrátit se zpět do státu, ve kterém měl ochranu. Navíc tento stát nemá povinnost tohoto držitele dočasné ochrany přijmout. Pokud mu nový členský stát nevydá povolení k dočasné ochraně, bude zde osoba z Ukrajiny bez oprávněného pobytu a nebude moci využívat práv vyplývajících ze směrnice. Tato práva přitom náležejí všem lidem prchajícím z Ukrajiny před válkou.

Proto ochránce navrhl, aby Ministerstvo vnitra zrušilo nepřijatelnost v případech, kdy osoba žádala či dříve získala dočasnou ochranu v jiném členském státě.

Lex Ukrajina současně neumožňuje přezkoumat tuto nepřijatelnost žádostí. V rozporu s Listinou základních práv Evropské unie vylučuje v těchto případech soudní přezkum. Právo podat žalobu k soudu má však mít každá osoba, kterou stát vyloučil z dočasné ochrany. Ochránce navrhl, aby Ministerstvo vnitra zrušilo výluky ze soudního přezkumu.

Zároveň se ochránce vyjádřil k úpravě ubytování. Stát musí, podle směrnice o dočasné ochraně, osobám s dočasnou ochranou poskytovat určitou úroveň pomoci. Tato pomoc může být upravena podle schopnosti člověka uspokojit své vlastní potřeby. Směrnice nepovoluje omezit úroveň nebo trvání pomoci v závislosti na finančních kapacitách státu.

Ochránce má za to, že současný systém zajištění a podpory ubytování není v souladu se směrnicí o dočasné ochraně. Osoby požívající dočasnou ochranu musí mít přístup k ubytování nebo možnost si ho opatřit po celou dobu této ochrany. Pokud držitelé dočasné ochrany nemají nárok na ubytování hrazené státem, je pro ně velmi obtížné získat a udržet si jakékoli ubytování. Částky, které stát poskytuje k úhradě nákladů na bydlení, jsou velmi nízké.

Ministerstvo vnitra připomínky neakceptovalo.

¹¹ Připomínky jsou dostupné zde: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/12276>.

8. Návrh zákona o státní službě, ve znění pozdějších předpisů¹²

Ochránce uplatnil zásadní připomínky k novele zákona o státní službě. Zejména rozporoval ustanovení, které má umožnit některá služební místa zařazená v 10. a vyšší platové třídě obsadit osobou, která nedosáhla vysokoškolského, ale jen středního vzdělání s maturitou.

Ochránce rozumí snaze otevřít státní správu i osobám, které nedosáhly formálního vysokoškolského vzdělání, ale svou praxí a odborností se osvědčily v soukromém sektoru. Snižování požadavku na vzdělání současně vnímá jako nouzové řešení situace, kdy státní správa nedokáže nebo nechce být platově konkurenceschopná vůči soukromému sektoru. Namísto toho, aby stát přistoupil k adekvátnímu ohodnocení vysokoškolsky vzdělaných osob, které pro své fungování vyžaduje, řeší věc snižováním požadavku na vzdělání, které může vést k snížení kvality výkonu státní správy.

Pokračování v meziresortním připomínkovém řízení

Novela zákona o vysokých školách

Ochránce i nadále usiluje o to, aby připravovaná novela zákona o vysokých školách dostatečně řešila mezery v zajišťování právní ochrany studentů se specifickými potřebami. Nedostatky v prostředí vysokého školství plynou mimo jiné z průzkumu sekretariátu Vládního výboru pro osoby se zdravotním postižením. Zástupce ochránce proto doplnil k dříve uplatněným připomínkám ochránce také požadavek k úpravě důvodové zprávy, o jejímž znění nyní s předkladatelem, Ministerstvem školství, jedná.

Evropská karta pro osoby se zdravotním postižením a Evropský parkovací průkaz

Ochránce v rámci své monitorovací činnosti dlouhodobě sleduje iniciativu Evropské komise, která směřuje k zavedení Evropského průkazu pro osoby se zdravotním postižením a Evropského parkovacího průkazu pro osoby se zdravotním postižením. Návrh směrnice o zavedení zmíněných průkazů byl zveřejněn v září. Průkazy by měly zajistit rovný přístup ke zvláštním podmínkám, preferenčnímu zacházení a právům na parkování při návštěvě jiného členského státu Evropské unie. Na výzvu Ministerstva práce a sociálních věcí vyjádřil ochránce své stanovisko do tzv. **rámcové pozice** (stanovisko pro Parlament ČR) s tím, že návrh směrnice v principu vítá jako prostředek pro usnadnění volného pohybu občanů EU s postižením a v tomto směru ho podporuje. Jde o dílčí, ale podstatný krok k naplňování článků 9, 18, 20 a 30 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

B.2 Jaké jsou podmínky pro zastavení výplaty důchodu? (sp. zn. 3649/2023/VOP)¹³

Neosvědčí-li příjemce důchodu na výzvu skutečnosti rozhodné pro jeho výplatu, může ČSSZ výplatu důchodu zastavit pouze tehdy, pokud příjemce ve výzvě výslovně upozornila na tento následek a výzva byla doručena do vlastních rukou.

¹² Připomínky jsou dostupné zde: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/12266>.

¹³ Zpráva o šetření je dostupná v Evidenci stanovisek ochránce, viz <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/12224>.

Stěžovatel pobírá starobní důchod z České republiky, kde trvale žije, a ze Slovenska. Způsob výplaty důchodu se v těchto případech liší podle toho, jestli člověk pobývá alespoň 270 dní v roce v cizině. Protože ČSSZ nevěděla jistě, kde stěžovatel převážně žije, vyzvala ho k osvědčení údaje o adrese pobytu. Když stěžovatel nereagoval na výzvu, ČSSZ zastavila výplatu důchodu.

ČSSZ může výplatu důchodu zastavit, pokud jeho příjemce neosvědčí na výzvu skutečnosti rozhodné pro jeho výplatu. V tomto případě ale ČSSZ zastavila výplatu důchodu v rozporu se zákonem, protože výzva:

- nebyla stěžovateli doručena do vlastních rukou (ČSSZ ji odeslala jako obyčejnou zásilku) a
- neobsahovala poučení, že může dojít k zastavení výplaty, pokud jí stěžovatel nevyhoví.

Poté, co stěžovatel osvědčil údaj o adrese pobytu, mu ČSSZ zpětně doplatila důchod a obnovila jeho pravidelnou výplatu.

B.3 Odebrání dítěte z péče rodičů musí předcházet vyhodnocení jiných možností (sp. zn. 14108/2022/VOP)¹⁴

Než OSPOD navrhne soudu, aby odebral rodičům novorozené dítě, musí o tom jednat s rodiči a zvážit jiná řešení.

Soud v minulosti odebral stěžovatelce dvě děti. Odůvodnil to nevyjasněnými úrazy dětí (opařenina a zlomenina lebeční kosti) a mentálním postižením stěžovatelky. To jí dle znaleckého posudku znemožňuje, aby sama pečovala o děti. V roce 2022 se stěžovatelce narodilo další dítě. OSPOD zjistil, že se o něj nedokáže sám postarat ani jeho otec. Navrhl proto soudu, aby odebral novorozence z péče rodičů.

Ochránce OSPODU vytkl, že před podáním návrhu soudu nemluvil s rodiči a nezabýval se tím, zda nelze péči o novorozence zajistit jinak (např. tím, že by společně s matkou pobýval v dětském centru). OSPOD ochránci sdělil, že při podání návrhu na odebrání dítěte jednal v časové tísní. Do budoucna přislíbil, že v obdobných případech vyvine veškeré úsilí na vyhledání zařízení umožňujícího společný pobyt dítěte s rodičem, a to ještě před podáním návrhu na odebrání dítěte z péče rodičů a nikoli až poté, jak tomu bylo v šetřeném případě.

¹⁴ Zpráva o šetření je dostupná v Evidenci stanovisek ochránce, viz <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/11648>.

B.4 Doručování do datových schránek podnikajících fyzických osob nesouvisejících s podnikáním (sp. zn. 3848/2023/VOP)¹⁵

Finanční úřad může poslat do datové schránky podnikající fyzické osoby informaci k platbě daně z nemovitých věcí i pro nemovitost, která nesouvisí s jeho podnikáním.

Úřad musí přijmout podání z datové schránky podnikající fyzické osoby i ve věci, která nesouvisí s jejím podnikáním. Ověření identity podatele je i v tomto případě zaručeno (§ 9 a 14 zákona o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů).

Stěžovatel, kterému byla nově zřízena datová schránka podnikající fyzické osoby, si stěžoval, že mu do ní finanční úřad zaslal informaci k platbě daně z nemovitých věcí. Namítal, že šlo o nemovité věci, které s jeho podnikáním nesouvisí. Současně rozporoval postup jiného úřadu, který odmítl přijmout jeho podání z této datové schránky, protože nesouviselo s jeho podnikatelskou činností. Měl za to, že úřady při nakládání s datovými schránkami postupují tak, jak se jim zrovna hodí.

Ochránce stěžovateli vysvětlil, že zákon neukládá finančním úřadům povinnost zasílat informace k platbě daně z nemovitých věcí. Proto se mohou odchýlit od jinak přísných pravidel pro doručování písemností. Finanční úřady o tom, že v tomto roce již nebudou všem zasílat papírové složenky, veřejnost dopředu informovaly. Pokud naopak posílá on něco úřadům prostřednictvím své datové schránky podnikající fyzické osoby, mají úřady povinnost toto podání přijmout. V takovém případě totiž není pochyb o tom, kdo podání činí. Ochránce mu proto nabídl další pomoc.

B.5 Svěření dětí do péče otci pro týrání matkou (sp. zn. 14431/2022/VOP)¹⁶

OSPOD poskytuje odborné poradenství rodičům i dalším osobám domáhajícím se styku s dítětem. V případě, že se dítě ocitne ve stavu nedostatku řádné péče, nebo je jeho život či normální vývoj vážně ohrožen nebo narušen, musí OSPOD neprodleně podat soudu návrh na vydání předběžného opatření.

Stěžovatelka má dvě děti s bývalým manželem a dvě děti s novým partnerem. Soud nejprve svěřil nejstarší dceru z prvního manželství do péče otce, protože tvrdila, že ji matka týrala. Později začala matka týrat i její mladší sestru. Soud proto na návrh OSPOD svěřil do péče otce i ji. Policie zahájila trestní stíhání matky pro podezření z týrání svěřené osoby a z ohrožování výchovy dítěte. Matka si stěžovala na odebrání druhé dcery z její péče, na to že s ní OSPOD dostatečně nekomunikuje, že straní otci a neposkytuje jí dostatečnou pomoc

¹⁵ Zpráva o šetření je dostupná v Evidenci stanovisek ochránce, viz <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/12226>.

¹⁶ Zpráva o šetření je dostupná v Evidenci stanovisek ochránce, viz <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/12228>.

v úpravě styku s nejstarší dcerou. Vadilo jí také, že se jako kolizní opatrovník řídí jen informacemi, které obdrží od otce.

Ochránce zjistil, že OSPOD s matkou v některých případech nejednal dostatečně. Pochybil, když s matkou neprojednal otcovy stížnosti na to, že mu matka nepředává mladší dceru ke styku a nepoučil ji o jejích rodičovských právech. Jako kolizní opatrovník si vytvořil názor pouze na základě tvrzení jednoho z rodičů a matce včas neodpovídal na dotazy. OSPOD jednal správně, když podal návrh k soudu na vydání předběžného opatření na svěřeni mladší dcery do péče otce, neboť to bylo nezbytné k ochraně jejího zdravého vývoje.

OSPOD projednal vytýkané body s pracovníky oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Poučil je o nutnosti prokazatelně projednat všechny stížnosti účastníků řízení a o tom, že mají dodržovat lhůty podle správního řádu a dodržovat v jednání s rodiči zásadu včasnosti a vstřícnosti. OSPOD také vytvořil speciální písemnou informaci pro rodiče, kterou jim předává již při prvním jednání. Tím lépe naplňuje svou povinnost poskytovat odborné poradenství.

B.6 Obtěžování hlukem ze střelnice (sp. zn. 5346/2021/VOP)¹⁷

Podstatné rozšíření provozu střelnice představuje změnu způsobu využití pozemku, která vyžaduje rozhodnutí o změně využití území dle § 80 odst. 2 písm. e) stavebního zákona.

Stěžovatele již několik let obtěžoval hluk ze střelby na venkovní střelnici. Střelnici využíval od 50. let 20. století myslivecký spolek pro své potřeby, na hluk si tehdy nikdo nestěžoval. Před několika lety však střelnici začala provozovat i soukromá společnost. Od té doby se provoz střelnice výrazně změnil – podstatně se rozšířil okruh používaných druhů zbraní, společnost začala pořádat zážitkové střelby pro veřejnost i kurzy pro uchazeče o zbrojní průkaz. Střelnice byla provozována celoročně od pondělí do soboty.

Magistrát města Frýdku-Místku (stavební úřad) se ztotožnil s právní argumentací ochránce, že v daném případě došlo k natolik zásadnímu rozšíření provozu střelnice, že k němu bylo třeba rozhodnutí o změně využití území dle § 80 odst. 2 písm. e) stavebního zákona. Vyzval proto vlastníka střelnice k bezodkladnému ukončení užívání rozšířeného provozu střelnice a poučil jej o možnosti požádat o rozhodnutí o změně využití území.

¹⁷ Zpráva o šetření je dostupná v Evidenci stanovisek ochránce, viz <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/11316>.

B.7 Konference, kulaté stoly a školení

Datum	Název akce	Druh akce	Forma
24. srpna 2023	Péče o klienty s demencí v domovech pro seniory a domovech se zvláštním režimem	Školení	Online
25. srpna 2023	Péče o klienty s demencí v domovech pro seniory a domovech se zvláštním režimem	Školení	Online
28. srpna 2023	Daňové milostivé léto a územní samosprávné celky	Kulatý stůl	Online
30. srpna 2023	Péče o klienty s demencí v domovech pro seniory a domovech se zvláštním režimem	Školení	Online
14. září 2023	Kontakty dětí a rodičů ve výkonu trestu odnětí svobody	Kulatý stůl	Prezenční
14. září 2023	Daňový řád – obecná část	Seminář	Prezenční
15. září 2023	Daňová exekuce	Seminář	Prezenční
18. září 2023	Vznik národní lidskoprávní instituce (NHRI) v ČR: aktuální otázky	Kulatý stůl	Prezenční
20. září 2023	Současná a budoucí regulace pachových látek v ovzduší	Konference	Prezenční
26. září 2023	Milostivé léto III v praxi Finanční správy, ČSSZ a obecních a krajských úřadů	Seminář	Online

C. Dohled nad omezováním osobní svobody a sledování vyhoštění

Od roku 2006 je ochránce národním preventivním mechanismem podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Systematicky navštěvuje zařízení pro osoby omezené na svobodě z moci úřední i v důsledku závislosti na poskytované péči. Svá zjištění a doporučení zobecňuje v souhrnných zprávách z návštěv a formuluje standardy zacházení. Předkládá je samotným zařízením a jejich zřizovatelům a systémová doporučení ústředním orgánům státní správy. Od roku 2011 ochránce rovněž sleduje zajištění cizinců a výkon správního vyhoštění.

C.1 Systematické návštěvy a sledování vyhoštění

Ochránce ve třetím čtvrtletí provedl 6 systematických návštěv zařízení. Konkrétně navštívil Oddělení pro výkon ochranných léčeb Psychiatrické nemocnice Horní Beřkovic, Gerontopsychiatrická oddělení Psychiatrické nemocnice Bohnice, Výchovný ústav Ostrava-Hrabůvka (Oddělení pro dívky vyžadující soustavnou intenzivní individuální péči – odloučené pracoviště Frýdek-Místek), policejní cely v Havířově a Kopřivnici. Systematickou návštěvou ochránce prověřil i podmínky klientů domova se zvláštním režimem Domov pro seniory Nezdence. Proběhlo také sledování výkonu trestu vyhoštění z Vazební věznice Praha-Ruzyně na Letišti Václava Havla Praha.

Ochránce se na základě poznatků z dřívější systematické návštěvy Výchovného ústavu Žulová zabýval tématem osobních prohlídek u dětí s ústavní a ochrannou výchovou, které soudy s ohledem na jejich adiktologické potíže umístily do zařízení specializovaného na problematiku závislostí. Ochránce dospěl k závěru, že z pozitivních závazků státu podle Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod vyplývá jeho orgánům (v tomto případě výchovnému ústavu) povinnost zajistit bezpečí, zdraví a blaho dětí v jeho péči. Za tímto účelem pak orgány mohou přijmout opatření k ochraně dětí před narušením jejich fyzické a morální (psychologické) integrity, které respektují lidskou důstojnost a nejlepší zájem dítěte. Jedním ze základních úkolů takto specializovaných pobytových zařízení je vytvoření bezpečného prostředí tím způsobem, že minimalizuje možný kontakt dětí s návykovou látkou uvnitř zařízení. Osobní prohlídky pak v případě těchto zařízení mohou být jedním ze způsobů, jak takové prostředí vytvořit a zároveň neexistuje méně invazivnější varianta s obdobným efektem. Prohlídky však vždy musí probíhat způsobem, který maximální šetří důstojnost prohlížených dětí. Ochránce ve zprávě z návštěvy dotčeného zařízení formuloval několik základních zásad, kterými by se měl personál zařízení vždy řídit.

C.2 Zásadní pracovní setkání

Právníci odboru dohledu se v červenci setkali na pravidelném jednání se zástupci Nejvyššího státního zastupitelství, odboru veřejné žaloby v netrestních věcech. Účelem schůzky bylo mimo jiné prodiskutovat pohledy na témata související s vykonáváním systematických návštěv ochránce a dozoru státního zastupitelství ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Zúčastnění se shodli na obdobných postupech v oblastech jako např. snižování kapesného dětí prostřednictvím opatření ve výchově či pravidla používání a odebírání mobilních telefonů dětí. Při setkání diskutovali také aktuální otázky související

s kontrolami vězeňských zařízení. Právníci odboru dohledu shrnuli státním zástupcům výsledky kontrol vazebních věznic v uplynulém období.¹⁸ Stran implementace doporučení ochránce v této oblasti zvláště upozornili na společné úsilí ochránce a Vězeňské služby směrem k přepisu poučení obviněných do srozumitelného jazyka. Bude-li tento základní „jízdni řád“ pro obviněné srozumitelný, lze očekávat snížení konfliktů, sporů a stížností způsobených nedorozuměními, ke kterým bohužel ve vězeňských zařízeních dochází poměrně často.

Zástupce ochránce se setkal s vedením Zdravotnického zařízení Ministerstva vnitra, aby společně prodiskutovali metody, jakými se v cizineckých zařízeních zaznamenávají zranění. Zástupce na jednání připomenul zásady uvedené v příručce k účinnému vyšetřování a dokumentování mučení a jiného krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání. V průběhu jednání si účastníci také vyjasnili nejasnosti ohledně provádění vstupních prohlídek cizinců po příchodu do detenčních zařízení.

C.3 Konference, kulaté stoly a školení

Ochránce zorganizoval další online školení pro pracovníky pobytových zařízení sociálních služeb, kteří pečují o klientky s demencí. Tři školení, která se konala ve dnech 24., 25. a 30. 8. byla určena pracovníkům ze Středočeského kraje, Kraje Vysočina a Jihomoravského kraje. Právničky odboru dohledu nad omezováním osobní svobody a sledování vyhoštění účastníkům představily zjištění a doporučení ochránce z aktuální série návštěv zařízení tohoto typu. V plánu jsou školení pro zařízení z dalších krajů.

C.4 Výzkum

Ochránce provádí výzkum zaměřený na zranitelné skupiny pacientů ve výkonu ochranného léčení v ústavní formě, a to na mladistvé, ženy a cizince. V první fázi výzkumu ochránce zjistil, že k 31. 3. 2023 v České republice vykonávalo ochranné léčení v ústavní formě 868 pacientů, z toho bylo 98 žen, 4 pacienti byli v době nástupu do nemocnice (v níž aktuálně pobývali) nezletilí a 15 cizinců. V navazující části výzkumu budou provedeny rozhovory s pacienty z těchto skupin a personálem, který o ně pečuje. Pozornost bude zaměřena na to, zda právní úprava ochranného léčení dostatečně zohledňuje jejich specifické potřeby.

C.5 Mezinárodní vztahy

Ochránce zaslal podklady k vyplnění dotazníku pro hodnocení České republiky ze strany členských států a Evropské komise k ověření uplatňování schengenského acquis na základě nařízení Rady (EU) 2022/922 (tzv. Schengenské hodnocení). Ochránce poskytl vyjádření k provádění monitoringu nucených návratů.

¹⁸ Zpráva z návštěv zařízení za rok 2022 je dostupná zde: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/Brozura%20vazebni%20veznice%2010-22%20online.pdf>.

D. Ochrana před diskriminací

V roce 2009 byl ochránce pověřen rolí národního tělesa pro rovné zacházení a ochrany před diskriminací (*equality body*) v souladu s právem Evropské unie. Přispívá tedy k prosazování práva na rovné zacházení se všemi osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, národnost, pohlaví, sexuální orientaci, věk, zdravotní postižení, náboženské vyznání, víru nebo světový názor. Za tím účelem poskytuje pomoc obětem diskriminace, provádí výzkum, zveřejňuje zprávy a vydává doporučení k otázkám souvisejícím s diskriminací a zajišťuje výměnu dostupných informací s příslušnými evropskými subjekty.

Od ledna 2018 ochránce pomáhá také cizincům-občanům Evropské unie, kteří žijí nebo pracují v České republice. Poskytuje jim informace o jejich právech a pomoc při podezření na diskriminaci z důvodu státní příslušnosti. Při tom spolupracuje se zahraničními orgány, které mají obdobné poslání vůči českým státním příslušníkům.

D.1 Vyjádření ve věci S. proti České republice (sp. zn. 10/2023/SZD)¹⁹

Evropský soud pro lidská práva se v současnosti zabývá případem S. proti České republice, který se týká vzdělávání žáka s poruchou autistického spektra. Případem těchto stěžovatelů i případy podobnými se ochránce v minulosti několikrát zabýval a s otázkami vzdělávání dětí s postižením se setkává pravidelně. V této věci proto ochránce jako třetí strana předložil soudu své vyjádření. V něm soudu sdělil své poznatky o situaci dětí s postižením v českém školství před rokem 2016, tedy v době, kdy se případ stěžovatelů odehrál.

Ve vyjádření soudu představil nejenom tehdejší právní úpravu, ale také relevantní případy, které ochránce v dané oblasti řešil, a související rozhodnutí českých soudů. Poukázal na to, že systém podpory žáků s postižením v praxi vykazoval systémové nedostatky, například v podobě problematického financování asistentů pedagoga. Situace tak tehdy byla náročná jak pro školy, tak zejména pro žáky s postižením a jejich rodiče. Zlepšení přinesla až tzv. inkluzivní novela školského zákona z roku 2016, která pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami zavedla nároková podpůrná opatření financovaná státem.

D.2 Podpora publikace soudního rozhodnutí v transgender otázce

Ochránce práv na základě oslovení předsedy Nejvyššího správního soudu, který ochránci pravidelně zasílá soudní rozhodnutí, která mají být publikována ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, doporučil k publikaci ve sbírce č. 8/2023 rozsudek Krajského soudu v Ostravě, pobočka v Olomouci, ze dne 18. 4. 2023, čj. 60 A 76/2021-89. Dle rozhodnutí soudu je veřejná vysoká škola povinna vydat na žádost svému absolventovi, který prodělal změnu pohlaví, vysokoškolský diplom s aktuálními osobními údaji. Ochránce v minulosti ve svém doporučení²⁰ poukázal na možné diskriminační důsledky na životy trans

¹⁹ Celý text vyjádření je dostupný v Evidenci stanovisek ochránce, viz <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/12024>.

²⁰ Doporučení veřejného ochránce práv ze dne 19. 4. 2018, sp. zn. 4/2018/SZD, je dostupné v Evidenci stanovisek ochránce, viz <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/6152>.

lidí, pokud nemají možnost získat vysokoškolský diplom s novým jménem. Soud potvrdil správnost závěrů ochránce.

D.3 Zásadní pracovní setkání

Právnička Kanceláře veřejného ochránce práv se zúčastnila jednání Výboru pro sociální politiku, rodinu a péči. Předmětem jednání výboru byly zejména aktuální (nejen) legislativní iniciativy v oblasti péče o děti a předškolního vzdělávání a stav transpozice evropské směrnice o sladování pracovního a rodinného života.

D.4 Osvěta

Právničky Kanceláře veřejného ochránce práv se zapojily do vzdělávací akce s názvem Škola lidských práv, kterou pro studenty právnických fakult každoročně pořádá Pro bono aliance. Jejich workshop byl zaměřený na problematiku diskriminace žáků a studentů s postižením v základním, středoškolském a vysokoškolském vzdělávání.

Vedoucí odboru rovného zacházení vystoupila na setkání se studujícími v rámci předmětu Úvod do studia práva, který je nabízen nově přijatým studujícími. Spolu s dalšími zástupci různých právních profesí představila práci v Kanceláři veřejného ochránce práv.

D.5 Konference, kulaté stoly a školení

Tým z odboru rovného zacházení a výzkumného úseku se zúčastnil mezinárodní konference organizované Slovenským národným střediskem pre ľudské práva v Bratislavě zaměřené na rovnost žen a mužů v Evropě. Představil výsledky výzkumu veřejného ochránce práv zaměřeného na situaci rodičů na trhu práce. V paralelních sekcích následně prezentoval témata sexuální obtěžování na pracovišti a zaměstnávání LGBTIQ lidí ve veřejném sektoru.

Právnička Kanceláře veřejného ochránce práv vystoupila s příspěvkem na kurzu pro styčné důstojníky Policie ČR pro menšiny, organizovaném ministerstvem vnitra a Úřadem vlády. Přiblížila účastníkům problematiku diskriminace a působení ombudsmana v této oblasti se zaměřením na témata a aktivity, v nichž lze zaznamenat průniky s prací policie či s policií navazovat užitečnou spolupráci (výzkum a doporučení k problematice online nenávisných projevu, výzkum řešící přístup obětí diskriminace ke spravedlnosti).

D.6 Mezinárodní spolupráce

Právnička Kanceláře veřejného ochránce práv účastníkům zahraniční delegace expertů na rovnost žen a mužů z Ukrajiny (za účasti OBSE) představila činnost veřejného ochránce práv, zejména s ohledem na jeho aktivity v oblasti rovnosti žen a mužů. Přiblížila proces řešení podnětů a nejčastější problémy, se kterými se oběti diskriminace z důvodu pohlaví na ochránce obracejí, a také další aktivity ochránce – včetně např. výzkumných zjištění z letošního výzkumu Těhotenství a mateřství na pracovišti.

V září se rovněž sešla pracovní skupina Equinetu (evropská síť orgánů pro rovné zacházení) zaměřená na diskuzi o nových návrzích směrnic, které mají za cíl zavést minimální standardy pro orgány pro rovné zacházení. O připravovaných směrnicích v současné době diskutuje Evropský parlament.

E. Sledování práv lidí se zdravotním postižením

Počínaje lednem 2018 ochránce zastává také funkci monitorovacího orgánu pro naplňování práv zakotvených Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením.

E.1 Probíhající výzkumy a doporučení ke zlepšení situace lidí s postižením

Mapování přístupnosti škol

Členové pracovní skupiny z Kanceláře veřejného ochránce práv pro přístupnost škol a školských zařízení připomínkovali návrh dotazníku, který vznikl na základě sdílení poznatků odborníků s tělesným, zrakovým a sluchovým postižením. Dotazník také pamatuje na potřeby žáků a studujících s mentálním postižením. Naprostou většinu připomínek akceptovali. V nadcházejícím období by mělo proběhnout pilotování dotazníku na základních a středních školách. Dotazník by mělo výhledově používat MŠMT k pravidelnému monitoringu škol v oblasti přístupnosti. Ochránce touto aktivitou navazuje na usnesení poradního orgánu z roku 2022.

E.2 Mezinárodní spolupráce

Na ochránce se obrátila Vysoká komisařka OSN pro lidská práva Dunja Mijatović s žádostí o spolupráci při finalizaci zprávy z návštěvy České republiky, která se uskutečnila na jaře. Ochránce poskytl doplňující informace k procesu přijímání Akčního plánu deinstitucionalizace, informace o činnosti odborná pracovní skupiny při Úřadu vlády, která tvoří národní strategii pro podporu lidí s náročným chováním a jejich rodin a stejně tak se vyjádřil k dalšímu postupu při vyšetřování úmrtí klientky domova pro osoby se zdravotním postižením, která byla zabita pracovníkem této služby.

E.3 Spolupráce s neziskovými organizacemi a lidmi s postižením

Spolupráce se sebeobhájci

Dlouhodobě se na monitorování práv lidí s postižením podílejí také sebeobhájci. Společně se zástupcem veřejného ochránce práv se zúčastnila skupina sebeobhájců z Hradce Králové jednání se zástupci Ministerstva spravedlnosti a Sdružení místních samospráv. Hlavním tématem byla připravovaná novela občanského zákoníku a zákon o veřejném opatrovnictví. Sebeobhájci sdíleli své zkušenosti s opatrovnictvím a měli tak možnost prezentovat, jak se nevhodně nebo nedostatečně nastavená legislativa promítá do jejich každodenního života.

V září se již po čtvrté v Kanceláři ochránce sešli sebeobhájci z různých koutů republiky. Tentokrát bylo setkání zaměřeno na posílení schopnosti sebeobhájců zjišťovat potřeby jiných, formulovat je a společně hledat řešení. Sebeobhájci tak měli možnost vyzkoušet si a naučit se vést rozhovor, zaznamenat odpovědi a z nich následně shrnout poznatky. Poté společně navrhli možné řešení. Hlavním tématem setkání bylo bydlení a jeho dostupnost. Poznatky a doporučení sebeobhájců využije ochránce při tvorbě doporučení k naplňování článku 19 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

E.4 Spolupráce s ústředními orgány

Ochránce jednal s nejvyšším státním tajemníkem o dvou důležitých tématech. Prvním byla míra zaměstnávání lidí s postižením ve služebních úřadech (ve služebním či pracovním poměru). Druhým automatický zánik služebního poměru na základě rozhodnutí soudu o omezení svéprávnosti podle § 74 odst. 1 písm. d) zákona o státní službě. Podrobnosti o jednání jsou uvedeny v tiskové zprávě.²¹ O obou zmíněných tématech bude ochránce s nejvyšším státním tajemníkem dále jednat, protože vyžadují více času. Pokud jde o zaměstnávání, vyžádal si ochránce údaje o plnění tzv. povinného podílu podle zákona o zaměstnanosti a požádal rovněž o konání vzdělávacích akcí mezi vedoucími služebních úřadů v průběhu roku 2024. Se zánikem služebního poměru v důsledku omezení svéprávnosti dosud nemá nejvyšší státní tajemník zkušenosti, protože od roku 2015 takto zanikl služební poměr pouze několika málo úředníkům. Ochránce přesto vnímá stávající právní úpravu jako nepřiměřenou. Má za to, že pokud má duševní onemocnění státního zaměstnance nepříznivý dopad na výkon služby, mělo by se postupovat vždy individuálně (podle oboru služby, služebního místa apod.). Služební poměr by měl skončit rozhodnutím služebního orgánu, nikoliv automaticky, jak je tomu nyní.

Český statistický úřad zjišťuje, jak se žije lidem s postižením

Český statistický úřad (ČSÚ) odstartoval terénní fázi výběrového šetření osob se zdravotním omezením.²² Tazatelky a tazatelé ČSÚ během druhé poloviny letošního a následně i příštího roku navštíví zhruba 6 000 domácností, jejichž členové se kvůli svým zdravotním potížím dlouhodobě potýkají s omezeními v běžném životě. Výsledky pomohou zmapovat jejich životní situaci a poslouží pro lepší nastavení politik a programů zdravotní a sociální péče. Na přípravě šetření ČSÚ se podílel ochránce svým doporučením a účastí v pracovní skupině.

Obdobné šetření proběhlo v Česku naposledy v roce 2018. Na jeho výsledky odkazuje ve svých zprávách i ochránce. Příkladem může být výzkum o zaměstnávání lidí s postižením ve veřejném sektoru z roku 2021. Díky šetření ČSÚ ochránce ví, že desetina pracujících s postižením se někdy setkala s diskriminací kvůli svému znevýhodnění, anebo že téměř 20 tisíc lidí s postižením by potřebovalo úpravy v pracovním režimu, například kratší pracovní dobu, ale nemá je. Může pak přesvědčivěji doporučovat úřadům a zaměstnavatelům opatření, která povedou k začlenění lidí s postižením na trhu práce. Povinnost sbírat data o lidech s postižením plyne České republice z čl. 31 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

²¹ Tisková zpráva je dostupná zde:

https://www.ochrance.cz/aktualne/statni_sluzba_by_mohla_byt_mezi_zamestnavateli_vlajkovou_lodi_v_zamestnavani_lidi_s_postizenim/

²² Informace k výběrovému šetření jsou dostupné zde: <https://www.czso.cz/csu/vykazy/vyberove-setreni-osob-se-zdravotnim-omezenim-vspo>.

E.5 Konference, kulaté stoly a školení

Workshop k tématu uvolňování žáků z tělesné výchovy

V září se právničky Kanceláře účastnily workshopu k tématu nadměrného nebo nedůvodného uvolňování žáků z tělesné výchovy pořádaného Olomouckým krajem. Účelem setkání byla výměna zkušeností a informací o aktuálním právním stavu a probíhající praxi. Pohled na problematiku zde kromě veřejného ochránce práv nastínilo více odborných organizací včetně Univerzity Palackého, Ministerstva školství, České školní inspekce, zejména však také řada pedagogů.

Účastí na této akci přispěla Kancelář veřejného ochránce práv k naplňování cílů dříve pořádaného kulatého stolu. Ten definoval potřebu osvěty jako jeden z nezbytných kroků k tomu, aby žáci s postižením mohli naplňovat své právo na začleňující vzdělávání. Zároveň v současnosti komunikuje s Ministerstvem školství ve věci vzniku a podoby Metodické podpory, k čemuž veřejného ochránce vyzval poradní orgán ve svém usnesení přijatém na 8. zasedání

E.6 Návštěvy zařízení

V září provedl ochránce další systematickou návštěvu domova pro osoby se zdravotním postižením ve Střelicích s cílem mapovat podmínky života lidí žijících v ústavních službách a preventivně předcházet špatnému zacházení. V rámci těchto návštěv se ochránce zaměřuje také na to, jestli a jak probíhá proces transformace těchto služeb (proces přechodu od ústavního způsobu poskytování služby k podpoře života v komunitě), na jaké překážky naráží poskytovatelé, ale také zřizovatelé těchto služeb. V návaznosti na provedenou návštěvu obdrží poskytovatel zprávu shrnující zjištění spolu s doporučeními ke zlepšení podmínek poskytované služby.

Brno, 31. října 2023

JUDr. Stanislav Křeček
veřejný ochránce práv
(elektronicky podepsáno)